

אם שלו נשחת ראשון הוא אוכל משלו והם אוכלי עמו משלו'. ואך על פי שהקדימו ולקחו בהמה אחרת עד שלא נשחת זה והרי דעתם מראה שחפצים בקרבן אחר – כל שלא ביטלו את השילוחות במפורש, לא בטלת השילוחות. וכן אתה דין בשער שליחיות (עפ"י מרדכי גטין רפ"ד שסו – בשם רבינו שלמה. וע' ש"ע ابن העור לה, יב קמא, מד ובהגר"א שם; שו"ת מהרי"ק ע').

זאת אינו ידוע איזה מתן נשחת ראשון או ששחטו שניהם כאחד – הוא אוכל משלו והם אינם אוכלי עמו ושלתן יצא לבית הריפה, ופטורין מלעשות פסח שני'. מבואר שאף על פי שאינם יכולים לאכלו מפני הספק – יצא ידי חובת הקבבה. וכבר כתבו התוס' שאין זה דומה لما אמרו לעיל פה: שאם שכח קודם ורicket הדם מה אמר לשיליח, אם לשוחט גדי או טלה, ונשחת לו אחד מהם – חייב בפסח שני'. הרי שמחמת הספק אנו מחשבים אותו כמו שאנו ראוי לאכילה ודאי, שלא יצא ידי חובתו. וטעם החילוק יש מבארים, כי שם בשעת זריקה אין ידוע לשום אדם אם הוא מנוי עליו אם לאו, אבל כאן לפיה הצד שלו נשחת ונורק ראשון, הרי היה ראוי לכולם לאכילה והוא בידם שלא לשוחט את השני, והעדיר ידיעתם מחלוקת הראשון אינו מכיריהם לשוחט שני' שהרי יכול לחזור ולשואל אם כבר נשחת – הלבך ספק כזה שאינו אלא חוסר ידיעה ובירור, אינו מחשב להיות בגדר 'אינו ראוי', שלא בספק מוחלט שאי אפשר לבוררו (עפ"י גלגולות קחולת יעקב).

ואם תאמר, שהוא שנייהם כאחד מודוע פטוריהם מפסח שני', והלא לשום אינו ידוע מי קדם. ויש לומר שבידם היה שלא לנורק הדבר. עפ"י הגרא"ק.

ע"ע: לhom משנה קרבן פסח ג,ד; קרני ראם על המהדרש"א; ציל"ח וشفת אמרת. עוד בענין 'אינו ראוי' מחלוקת הספק – ע' בMOVEDא לעיל בדף פט.

דף צט

'מכאן אמרו חכמים יפה שתיקה לחייבים...', הצל"ח דקדק: אמן כשאין ידוע איזה נשחת ראשון נמצאו מפסידים על ידי אמרתם כי אילו שתקו היה כל אחד אוכל משלו, אך הלא כנגד זה לפעמים מפסידים על ידי השתקה, שאם רק אחד מהם מצא ונשחת והשני לא נשחת כלל, אויל אילו אמרו זה לזה היו הכל יוצאים בפסח שנשחת, וכשהם שותקים אין יוצא בו אלא ונשחת. ופירש, כשהם שותקים אמן יתכן שלא יצא בפסח ראשון, אבל בכל אופן הם עושים פסח שני', אבל כשהם אומרים זה לזה ואין ידוע מי נשחת ראשון, הלא שניהם אינם עושים פסח שני' (כפי שכתב הרמב"ם), נמציא אם כן הפטדים גדול יותר רשאים אוכלים קרבן פסח לא בראשון ולא בשני. אויל יש מקום לפרש בדרך אחרת; על פי מה שכתב הרמב"ם (ג,ה) שאם לא אמרו זה לזה כולם 'עפ"י' שהיה בלבם שיחוח כל אחד מהן על חברו, או שהו שם רמיות ודברים שאומדן הדעת בהן-shell אחד שימצא ישחוט על חברו – הויל ולא פירוש ולא אמרו זה לזה כלום, אינן אחראין זה לזה. ויש להעיר על Tosfot זו שוויסף על המשנה שאמנם בא לבאר את החידוש שבຕיפא, אך אין זה מדריך הרמב"ם להוציא דברים על המפורש –

אך אפשר שדבר גדול ממש מופיע בו, שאם אכן לא נשחת אלא אחד מהם – הרי כלום אוכלים משלו הגם שלא אמרו במפורש, כי הדברים מואים שהם חפצים בכך וגם הוא נשחת בעבורם [ואפשר שਮועיל באופן זה מדיין 'יכין לאדם', ואך על פי שהמפריש פסח על חברו ללא דעתו לא עשה כלום (נדירים לו), כאן יש דעת]. ורק כשהשחטו שניהם הרי הובר למפרע שאינם חפצים בשל האחד, ולכן גם אם שלום נשחת אחריו הם אוכלים משלהם, כי בשתיתם גלו שמייקרה לא התמננו על שלו. משא"כ כשאומרים לו במפורש, לא בטלת שליחיות בגליוי דעת שגלו בשתיתם.

קבד

זהו 'יפה שתיקה לחכמים' – כי לחכמאות די ברכמיוא ובזה יימצא מרווח בכל אופן, שאם יישנות רק האחד יכולם שניהם לצאת בו, ואם ישחטו שניהם, כל אחד יוצא בשלו. ובגלל שאמרו במפורש שישות עבורם, נמצאו מופסדים. הרי שתופת זו של הרמב"ם היא מבוארת מדברי הגמרא, ומה שאמרו 'יפה שתיקה לחכמים' – ולכך הביאו.

יפה שתיקה לחכמים'

לעתים הרבה אדם בשתייה ולא ידבר אלא או בדבר חכמה או בדברים שצעריך להם לחיי גופו. אמרו על רב תלמיד ריבינו הקדוש שלא שחיטה בטלה כל ימיו. וזה היא שיחת רוב כל אדם. ואפלו בצרבי הגוף לא ירבה אדם דברים. ועל זה צו חכמים ואמרו כל המרבה בדברים מביא חטא. ואמרו, לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה. ובין בדברי תורה ובדברי חכמה, יהיו דברי האדם מעטים ועניניהם מרובים. והוא שזו חכמים ואמרו לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך קצרה. אבל אם היו הדברים מרובין והענין מועט – הרי זו סכנות, ועל זה נאמר כי בא החלים ברב עין וקול כסיל ברב דברים. סייג לחכמה שתיקה. לפיקך לא ימזה להסביר ולא ירבה לדבר' (רמב"ם הלכות דעתות בד' ה'). ראה עוד בהרחבה בפירוש הרמב"ם למסכת אבות א, ז).

פרקعشורי

עד שתחשך. משא ומתן בדברי התוס' כאן, ובעניין קיומ מזות הום בזמן תופת שבת ויום טוב – ע' *תוס' כתובות* מז. או"ח תרלט ג; *הדושי הגרא'* על הש"ס; קובץ שיעורים אמת ליעקב וברכת אברהם. וע' בMOVED איזוק דעת חולין קא:

זאפלו עני شبישראל לא יאכל עד שיסב. יש מפרשין: אפלו עני שאין לו כירם וכסתות להסביר עליהם – לא יאכל עד שיסב. עוד אפשר לפרש: אפלו עני שאין דרכו לאכול בהסבירה והוא אמינה שייפטר מליחס [בדרכ שכתב הרשב"ם קת]. שמנני כן נשים פטורות מהסבירה, כי אין דרכן בכך. וכן כתוב ראבי"ה שעתה שאין רגילים להסביר בכל השנה, אין חובי], קמשמעו לנו שאינו פטור מליחס בכל פסט, שככל ישראל צורכים לנהוג מנהג חירות בני מלכים, גם אם בכל השנה איןנו באותו מצב (עפ"י מrownyi שדה). או יש לפסק כך: ערבע פסחים... לא יאכל אדם עד שתחשך – אפלו עני شبישראל שהוא רעב ולא אכל כמה ימים, אפילו לא יאכל עד שתחשך. ועתה מתחל דין חדש: לא יאכל עד שיסב, ולא יפחתו... (עפ"י *תוס'* ועוד).

ויש מי שפרש: אפלו עני שדרכו לאכול מבעוד יום [כמו שאמרו בראש ברכות], בלבד פסה לא יאכל עד שתחשך (ברית שלום פרשת בא, הובא בתוס' רעיק"א. וע' מגדים חדשים ב: מה שהעיר על פירוש זה).

זלא יפחתו לו מארבע כוסות של יין, ואפלו מן התמחויי. פירוש, שלא ימנעו עצמו מלקלל צדקה לצורך ארבע כוסות (עפ"י *תוס'*), וגם אם לא יתנו לו, צריך לחזור בכל חור אחריהם (עפ"י רשב"ם). בנסיבות נראה שהוא הדין לשאר ממצוות עשה, אפלו מדרבנן, צריך לחזור על הפתחים בשビルם. כן נקט בavor הילכה (תרנו ד"ה אפלו) והקשה על המבואר בעולת תמיד ואליה רבה שאינו מחייב. ונראה שלදעתם רק כאן החמירו לחזור על הפתחים מסוימים פרטום הנם. וכן משמע במאגיד משנה (חנוכה ד, יב).

וע' חון איש ב"ק כג, כה אודות חויב לחסכין עצמו כדי שיכל לקיים מצות עשה, שם הדבר כרוך בכךין יש לדון מושם כבוד הבריות שדוחה המצווה ב'שב ואל תעשה. וע"ע שבת הלוי ח"ד סד].

אבל בערב הפסק משום חמוץ דמזה מודה. הגם שאוכל לתאבון ולהשקייט רעבונו – נחسب הדור מצווה כפרש"י ורשב"ם (וכ"מ בתוס' קכ). ויש למדוד מכאן לכל כיז"ב. ואולם אם עיקר כוונתו למטרת האחורה, הרי זו פניה החזונית ופגם במצווה וכו' אמרו (בנזיר כג) שהאוכל פסה כדי להשקייט רעבונו ולא לשם מצווה, אין זו מצווה מן המובהך (כפי שפרשנו שם רשי' ומאיר). וע' רמב"ן יבמות מ), וכען אמרו שלכך אין פירות גינוסר והמי טבריה בירושלים – כדי שלא יעלול לדגל בשビルם, אבל כל שעשה למצווה ויש לו גם רצון חזוני, לא הפסיד [וכי"ב לענין פטור 'עוסק במצווה' מן המצווה, מבואר בפסקים לענין תרגי תפילין שתלו מה עיקר הכוונה].

הני מיili בערבי שבתות וימים טובים, אבל בערב הפסק אפיקו סמור למנהga נמי אסור. כתוב הר"ן בחדשו: אף על פי שמצוות עונג שבת גם היא מדאוריתא כמו אכילת מצה, מכל מקום לא ציוותה תורה במפורש על אכילה אלא לחדש את השבת ולענוגה, ואם לא עיגג באכילה אינו חייב, משום כך אמר רבינו יוסי אוכל והולך עד שתחחשך, משא"כ במצזה.

נקט בדבר פשט שמצוות עונג שבת דאוריתא. וע' גם בש"ת הרשב"א ח"א קכ' תריד. ואולם בפסקין הרי"ד כאן נקט שאינה אלא מדרבנן. וע"ע בדעתות הפסוקים בענין: שדי חמד ע, סה; ש"ת ר' רב פעלים ח"ג או"ח כב; צל"ח; באר יצחק אה"ע ב. יש אמרים (ע' בספרים הב"ל) שלשל טעויות בשבת מדאוריתא. וגם לדבריהם צ"ל שטעות שבת עיקרת מצוה עונג ויסודה הוא שלא לצער עצמו בשבת [ולכל הרואה חלם רע שצער לו לאכול – מתענה. גם מובן מה אמרו (בשבת קייח) עשה שבתך חול ואל תצער לבריות, שאנו נוטל מן הקופה לטעודה נוטפת של שבת – כי גדר מצות העונג כפי האפשרות שבדיו ולפי מוצבו] לפיך אין חויב להיכנס כשהוא תאווה. ועוד, בשם שעריך המצווה אינה חובה מוחלט בלבד עבורה אלא לעונג, لكن לא חייבו לצער עצמו מוקדם כדי שייתענג. משא"כ 'חייב' הויאל ומוטלת כחובה גמורה גם הידורה חובה.

*

'ענין מסכת פסחים, שמתחילה אור לארבעה עשר ומפרשת בגמרא דליישנא מעלייא נקט ושלאל יוציאה דבר מגונה מפיו. ופרק אחרון הוא 'ערבי פסחים סמור למנהga לא יאכל אדם', היינו שיצמצעם עצמו באכילה כדי שיתון מקום שתחול הקדושה. ואלו הנסים מלמד חג הפסק לישראל; על עצומות אכילה ועצומות הדיבור, וממילא יהיה דברו של אדם בקדושה וכל עניינו בקדושה, שוגן נבללו במצוות פסח להרבות בספר בנפלאותיו של הקב"ה ואכילת קדשים ומצוות (מי השלוח ח"ב ל��וטי הש"ס ושם ח"א פסחים ד. וע"ע מוחשבות חרוז). יש להוטיף הרמו ש'ניטן' בגימטריא ב' פעם' פה' ע' בני יששכר ניסן א,ט) – שבו והתיקון לשתי פעולות הפאה, האכילה והדיבור.

'הנה בליל הראeson של פסח צוה הש"ת שהאדם יברר את פיו; כי כחות הפאה המה אכילה ושתייה ודיבור, זוכה הש"ת מצות אכילת מצה ושתיית הקוסות, ובזה יתרברו אכילות ושתיות של כל השנה, שהמצוות האלו יגנו על האדם על כל השנה, שלא יבואו דברים האסורים לפיו. ובנוגד לכך הדיבור זוכה הש"ת אמרית ספרי יציאת מצרים ובזה יש הגנה על כל השנה שלא ידבר דיבורים האסורים. וזהו למען תהיה תורה ה' בפיך – שבכל כוחות הפאה יהיו מבוררים מאד ומלאים דברי תורה' (שם פר' בא ד"ה למען).

קכו

אפילו מות אחר חצות שהבן מביאו לפה – לא יביאנו לבדו, שאין שוחטים על האונן בפני עצמו שלא יוכל לאכול ויבוא הבשר לידי פסול, אלא מצטרף עם אחרים (בדלעיל צ). וליל'ק ברשי' יתכן שהאוננים מבאים בפניהם עזם לאחר חצות).

לא היה בנו ממונה עמו – יביאנו לשם שלמים [בט"ז ולא בט"ז] – כמוון דאמר נדרים ונדרות אינם קרבים ביום טוב. ובידי אין יכול להקריב קרבן – שורי אונן הוא]. ולמאן דאמר יש דיחוי בעליך חיים (כסתם מתניתין, וכדעת רבי יהודה. וכן סבר רבי יוחנן. ע' יומא שם ועוד), אם מות לאחר חצות וגם לא היה גוסס בחצות (רב שרבייא) – נדחה הקרבן מהקרבה וירעה עד שיסתאב ויביא בדמיו שלמים (רב אש). ואולם אם הפריש הבהמה לאחר חצות – למאן דאמר 'חצות קבוע אין כאן דיחוי וייקרב שלמים (רבינה). הרמב"ם (ק"פ ד, ה) פסק שאפילו מות לאחר חצות לא נדחה הקרבן מהקרבה אלא יקרב שלמים.

דף צח

קפא. מה דין הפסח שנתערב בובחים אחרים?

הפסח שנתערב בובחים – כולם ירעו עד שיסתאבו, ויימכרו, ויביא בדמי היפה שביהם לכל קרבן. כגון פסח עולה ואשם שנתערבו והיה היפה שביהם שווה סלע; מביא שלוש סלעים, נוטל אחת ואומר: העולה, היכן שהיא נמצאת תהא מחוללת על סלע זו. ויקח בסלע זו עולה. וכן נוטל סלע שנייה ואומר כל מקום שהוא האשם יהיה מחולל על סלע זה, ומביא בו אשם. וכן בסלע השלישי יביא פסח – בזמננו. ולאחר הפסח – שלמים (רש"י).

א. משמע שאי אפשר להביא פסח לשנה הבאה מדמי הפסח. ויש לפרש הטעם מפני שכבר נתחייב להביא בהם שלמים כדי מותר הפסח, ושוב אי אפשר אח"כ להביא פסח, שככל דבר שכחובה אינו בא אלא מן החולין (עפ"י שפת אמרת).

ב. יש מי שכब שלדעת הסובר בעלי חיים נידחים, יש להביא בדמי הפסח עלול נדבה (עפ"י תוי"ט – לפי גירושה אחת בראשונים במפריש נקבה לפסהו, שחדרים לנדבה). ויש מי שוחולק מפני שהתערובת אינה נחשבת דיחוי גמור לדוחות הדמים מייעודם (עפ"י צל"ח).

נתערב הפסח בבכורות [והרי הבכור שוה בסדר עבודתו לפסח]; רבי שמעון אומר: אם מנוי הפסח זהה הם חבורות כהנים – יאכלו. ומובואר בגמרא שהכמים אסורים מפני שמעט בזמנן אכילת הבכור ועלול להביא קדשים לבית הפסול, אלא ימתין עד שיימכו ויביא בהמה בדמי שמנת ויאמר, הפסח היכן שהוא נמצא – יתחלל עלה, ותיקרב זו שלמים כדי מותר הפסח. והבחמות שנתערבו ייאכלו בתורת בכור בעל מום [שאין נשחת ונמכר באטליו ולא נשקל בליתרא. ולפי שאין פדיון לבכור בעל מום אי אפשר למכרם ולהביא בדמיים פסח ובכור].

א. בדומה לכך כשנתערב הפסח בבהמת מעשר; לדברי רבי שמעון יאכלו שתיהן בלילה כפסח. וחכמים אומרים שתיהן ירעו עד שיסתאבו ויאכלו כמעשר (עפ"י Tosfeta קרבנות ח, ד).

ב. הלכה כחכמים (רמב"ם קרבן פסח ד, ח; פסוח"מ ו).

דף צח – צט

קפא. מה הדין במקרים הבאים?

רגע

א. חבורה שאבד פסהה, והלך אחד מהם לבקשו ומצא ושהת, והם שחתטו פסהה אחר.

ב. כמה חבורות שנתערבו פסחיםם.

ג. שני אנשים שנתערבו פסחיםם.

א. חבורה שאבד פסהה, והלך אחד לבקש אחריו ומצאו ושהתו, וגם הם שחתטו אחר; אם לא אמרו זה לזה דבר, הוא אוכל ממה שחתטו והם אוכלים ממה שחתטו, ואין משנה מי נחתט ראשון.

אף על פי שהיא בלבם שיחות כל אחד על חברו, או שהוא שם רמיות דברים שאומדן הדעת בהם שכל אחד שימצא ישוחט על חברו – הוайл ולא פירשו ולא אמרו זה לזה כלום, אינם אחרים וזה לזה (רמב"ם קרבן פסה ג, ג).

אמרו לו: צא ובקש ושוחות עלי'נו; אם שלו נחתט ראשון – כולם אוכלים משלו (ושלהם פסול) ויצא לבית השרפיה מיד, ואין ציריך עיבור צורה. צל"ח. אם שליהם נחתט ראשון – הוא אוכל משלו והם אוכלים משליהם, שהרי בשחיטתם הזרו בהם ומושכו ידיום מן האבוד. ספק מי נחתט ראשון – הוא אוכל משלו והם אינם אוכלים כלום, ושלהם יצא לבית השרפיה (ביבוך יומ ט"ז. צל"ח) מפני הספק. ופטורים מפסח שני.

לא אמרו לו כלל כלול, ושלו יצא לבית השרפיה ופטור מפסח שני – והוא והם אוכלים משליהם. שלו נחתט ראשון – הוא אוכל משלו והם אוכלים משליהם. ספק – הם אוכלים משליהם והוא אינו אוכל כלל, ושלו יצא לבית השרפיה ופטור מפסח שני.

אמר להם ואמרו לו – אוכלים כולם מן הראייה. ספק מי ראשון – שניהם יוצאים לבית השרפיה. באופן זה שניהם פטורים מפסח שני (רש"י ורמב"ם). ואילו הצל"ח צידד שחביבים (ע"ש). ויש מי שכתב שבמקרה זה, אם שהו בבת אחת – זורק הדם מאייה שיריצה, כדי מפריש שני קרבנות לאחריות (עפ"י ראה"מ הורבי). אולם ברמב"ם (ג, ג) מפורש שאין חילוק בדבר.

ב. כמה חבורות שנתערבו פסחים; תמשוך כל חבורה טלה אחד, אחד מכל חבורה יבוא אצל כל חבורה וחבורה, כך שעל כל טלה יהא לפחות אדם אחד מכל חבורה. כל בני חבורה יאמרו לפני כל אחד שבאותה חבורה אחרות: אם שלנו הוא הפסחה זהה – ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו, ואם שלך הוא הפסחה זהה – ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך, ולאחר כך שוחטים. ולמה עושים כן? מפני שאין אפשר להניח הפסח ללא מנויים, הלך אין יכולם כל בני חבורה להימשך מפסחים ואחר כך יתמננו עליו אחרים, כי אין נמצא עומדת ללא מנויים. ולדברי רבבי יהודה [וכן דיקו ממשנתנו], צריך שיהא קיים על הפסח אחד מבני חבורה ראשונה דוקא, הלך חמש חבורות שיש באחת מזון ארבעה אנשים, אין להם תקנה זו שהרי נמצאה פסה אחד שאפשר שלא נשאר בו אפילו אחד מהחבורה ראשונה של.

נראה מלשון רש"י שאדם שיש לו פסה, יכול לומר לחברו הריני ממנה אותה על פסהו ואני מושך ידו ממנה בבת אחת – שאין זה מניה את הפסח ללא בעלים. אבל בחבורות שנתערבו פסחים אי אפשר לעשות כן מפני שכאן צורך שיחולו בבת אחת שתי המשוכות ושני מנויים ואי אפשר לו להיות מזון אלא אם כן משך מקודם, שאין נמנית על שתי פסחים כאחד (עפ"י חזון איש כד. עע"ש).

ג. שני אנשים שנתערבו פסחים; כל אחד מושך לו טלה לעצמו, וממנה כל אחד מהם על פסהו כדי שייהיו כאן שתי חבורות, ואחר כך אחד מהם בא לו אצל הפסח השני וכן אחד מן השני בא לו אצל זה, ומתנה כל אחד עם חברו שבא לו מהחברה השנייה, אם שלוי הוא פסה זה – ידיך משוכות משלך ונמנית על שלו, ואם שלך הוא פסה זה – יד משוכות משלוי ונמנית על שלו. [ואף לרבי יהודה המצרי שיהיא אחד מבני חבורה ראשונה קיים, מודה כאן שמועיל כմבואר בסמור].